

Цетиње, 21. фебруара.

Данашњи повијарац у бјегству догађаја европске политике носи на себи несумњиво обиљежје уцењивања Европе од стране барона Ерентала. Опазио је, а то му није било тешко, да силама тројнога споразума (Енглеској, Русији и Француској) није до рата, па сад уцењује европски мир. У колико су ове попустљивије, у толико је он у порници. Сад је већ узео и тон побједиоца и господара ситуације. Осудивши јесенас конференцију, благодарећи попустљивости оних који су је тражили, погодивши се даље с Турском и успјевши да одбије од Аустро-Угарске свако посредовање, свачију интервенцију, натjeraо је противнике да се обрну, не знајући ни сами како, у његовом логору, а противу малих српских државица Србије и Црне Горе. Натjeraо их је да посредно, радом својим и држањем, пореку оно што су у почетку говорили и радили. Јер шта је ово, што противу нас чине, друго до заобилазно пристајање на оно што хоће Аустро-Угарска? То силе нијесу хтјеле, али на то изилази. Ово, што видимо, изгледа на коалицију европских сила противу нас, а Француска је у ревности својој отишла и тако далеко да је постала савезница Аустро-Угарске и Њемачке. Ову ситуацију у Европи створила је Аустро-Угарска као *spiritus rector*, Њемачка као њен адвокат, Француска као њихов извршилац, остали као мирољубивци, који попуштају чим им се каже — по тамо се! Тако их је барон Ерентал сузбијао од етапе до етапе.

Оно, што се не би никада постигло договором, успјело се постићи кристалисањем, које је дошло само од себе. Аустро-Угарска је само одбијала оно што би јој наудило, остало се сталожавало по сили своје сопствене тежине.

Тако се сад у Европи, међу силама и у штампи, и не говори више о погаженоме Берлинском Уговору, о насилној анексији, и о томе, има ли Аустро-Угарска или нема права на присвајање Босне и Херцеговине, него се искључиво говори о томе, имамо ли ми или немамо каква права. Пошто се чине невјешти нашега права националног, права на народносно ослобођење и уједињење, задржавају се једино на праву формалноме, уговорноме, и налазе да га немамо.

Да богме да га немамо, и ми то право и не истичемо. Али зато више истичемо право природно и национално, које је несумњиво и прече од свакога права освајачког и уговорног. Истичемо и неминовне зле последице, које би нас погодиле ако би Аустро-Угарска дефинитивно постала балканска држава.

Кад силе узимају за мјерило формално, уговорно право, и кад

га нама одричу, зашто то мило не примјене и на Аустро-Угску и не питају: какво формално или уговорно право има Аустро-угарска? Одмах би видјели да има никакво, и кад га нема, прада и поштење захтијева да га и њој одрекну.

Али они то не чине. Они докомили само на нас. И, окомиши се, они прећутно признају право Аустро-Угарској.

Барон Ерентал се тим користи и говори већ као побједилац. Бону и Херцеговину оглашава као неспорно аустро-угарску територију и пријети ко у њу дирне. Дира, већ у интегритет аустро-угарске монахије. Он иде и даље и каже, свако посредовање страних сила сматра као мијешање у аустро-угарске унутрашње прилике и унапријед одбија. И још даље: аустро-српски спор је чисто унутрашње питање аустро-угарске монахије у којој смије нико да улази. Даље: Србија има непосредно да се обрати на Беч и да тражи споразума, милости. Али прије тога има да одустане од својих захтјева и да да гаранције за сва времена да их се откажује. Даље има да се разоружа и да пружи руку, па шта јој удијелимо.

Тако говори само побједилац. Међутим није спор шта ми тражимо и не тражимо, имамо ли каква права или их немамо — то све долази у други ред — него је главни спор око тога, има ли Аустро-Угарска права да гази један међународни уговор и самовласно да одређује шта има да буде са Босном и Херцеговином. Кад се то питање ријеши, тек онда долазимо ми на ред. Прво дакле треба то ријешити. Наши захтјеви и наша права добијају важност од ријешања тога главног питања. Међутим барон Ерентал успио је да збунује Европу, и ова се сад ломи око споредних питања, при чему главни спор постаје ријешен у смислу аустро-угарских жеља без ријешања и без конференције, прећутно. Јер кад се парничне стране суоче, као што сад чине силе с нама и с Аустро-Угарском, па нама одричу наше право, *implicite* признају тим право противној страни. И онда су ријешили главни спор посредним заобилазним путем, и без нарочите пресуде.

Наравно да онда барон Ерентал рачуна Босну и Херцеговину као интегралне саставке монахије, оглашује све што се њих тиче као своју унутрашњу ствар, не допушта посредовање и упућује нас да поднесемо Бечу покорну молбу.

Далеко смо од тога да се с овим сложимо. Босна и Херцеговина су још једнако спорни објекти. Анексију нико још признао није, а Аустро-Угарска је за нас и за остале си-

ле немјеродавна. Према томе питања, која се тичу тих спорних земаља, ни у колико нијесу унутрашња питања аустро-угарске монахије. Ми своје захтјеве нијесмо поставили Аустро-Угарској, него Европи, и Европа има о њима да донесе свој суд. Аустро-Угарска нема права да тражи да од њих одустане, пошто то право припада само ономе, коме смо своје захтјеве ставили. Она је одбила да прими било какав наш протест, било какве наше жеље. Она нема права сад ни да тражи, да јој се за споразум обратимо. Одбијени једанпут, ми с њоме више посла немамо. Од својих захтјева одустати не можемо. Оружати се морамо, јер нам Аустро-Угарска пријети. У осталом и противници смо да се питање

погаженога Берлинског Уговора и насилне анексије ријешава овако на парче. Има ли право што је урадила, или га нема, нека ријеши Европа, а не ми одустајањем од захтјева и пристајањем на спљачке погодбе, које нам се нуде.

Није славно да се велики крију иза малих и да нас тјерају, да овај велики спор ријешимо ми, и то одустајањем од права на национално ослобођење и уједињење, из кога проистичу и ови наши скромни захтјеви. Велики — прво донесите суд ви, па ћемо послје рећи ми мали шта ћемо радити. Ми пред собом немамо никакву пресуду, којој да се покоримо, а Аустро-Угарској нећемо никад ни довијека, ма је потпомагало десет комплетних Европа.

Рат или мир

Примирје

Ма да су пошљедње вијести са дипломатскога бојнога поља у Бечу, Биограду, Берлину, Лондону, Петрограду и Паризу тако многобројне и противурјечне, да је готово немогуће добити чист појам о правој стању ствари, ипак ћемо на овим читаоцима укратко разјаснити ситуацију.

Најновија ситуација има обиљежје *примирја*. „Борило се, па се уорило.“ мртва лежи на Косову вјска! Мало је требало па да дипломатски сукоб између Аустрије и Србије и Црне Горе одмах пријеђе у физичку борбу. Мир је зависио од једнога случаја. Све је било спремно. На једној и другој страни заплотост је била дошла до врхунца. И тада се појавила Европа. Појавиле су се оне европске силе, које *с или још не налазе довољно сирење да приме европски рат*, или им због других разлога сад није до свјетскога рата, који би био изазван ратом између Аустрије и српских држава, те скочише на ноге и умијешаше се међу завађене. Из Гарица, Лондона, Петрограда и Рима донијеше велике ламе пуне вде, да у клици угасе пожар, који тек што није букнуо. Учинише заједничку представку у пријестоницима српских држава и савјетоваше да се принесу жртве европском миру. Поменуте жртве, реткоше, не значе одступање од својих праведних захтјева, или понижење и повлачење пред силом, са којом се дошло до сукоба. Оне су доказ мудре увиђавности; оне су повлачење не пред Аустро-Угарском, него пред Европом.

И тако питање о спору није скинуто са дневнога реда. Изгледа да је одложен само сукоб оружјем у рци, пошто су се у њега умијешале Русија, Енглеска, Француска и Италија.

Повлачење или одлагање?

Биоградски „Трговински Гласник“ апелује на заступнике великих сила у Биограду и вели, да би они, у интересу европског мира,

могли предочити својим владама право стање и рећи, да Србија никако не напада, већ да тражи сазив европске конференције, која ће ријешити спор. *Одустајући од својих захтјева, Србија жели да спасе европски мир; али, Србија је приправна да се докори одлукама европске конференције.* Нико од Србије и Црне Горе не може искати да буду своји сопствени целати, и то за туђи рачун.

Сукоб аустро-руски

Због Србије и Црне Горе Аустрија хоће да дође у сукоб са Русијом. Ево у чему је ствар:

Из Беча је разглашено по Европи, да је рат између Аустрије и српских држава неизбежан, ако се ове не одрекну тражења земљишта у анектованим покрајинама и самоуправе Босне и Херцеговине, и ако Србија не обустави ванредне војне мјере према аустро-угарској граници. Увидјевши да рат одиста може букнути, који би лако могао повући цијелу Европу у балкански пожар, Русија, Француска, Енглеска и Италија учинише апел на Србију да се одрекне бар у каквоме облику оних захтјева, које Аустрија сматра као повод рату. Русија је при томе предложила, да приликом вршења представке код влада српских држава треба водити рачуна о њиховој осјетљивости и самољубљу, и да кораке не треба чинити тако, да добију изглед притиска.

Пошто је у Биограду шљедовано жељи великих сила и пошто је послухан савјет Русије — *само се још сасвијем тачно не зна, у коме облику и до којих граница* — одједном се јавља Аустрија да поново мути и изазива. Она је сад истакла гледиште, да се неће задовољити тијем, ако се Србија од захтјева, који су у Бечу били сматрани као узрок рата, одрекне пред Русијом, Енглеском и Француском, већ српска влада мора такву изјаву да учини у самоме Бечу. Другим ријечима, Аустрија тражи, да се Србија понизи пред њом, а не да се учини мирољубива и увиђавна пред блоком европских сила. Беч

би хтио пошто по то да понизи Србију до крајњих граница и да је натјера да пред њим падне на кољена, а не да изгледа као да је попустила неколицини великих сила.

На то у Петрограду не пристају, и тако је сад настао између Аустрије и Русије спор око тога, пред ким Србија треба да се изјасни да одустаје од својих захтјева, да ли пред Европом, или пред самом Аустријом.

Шта Аустрија намјерава

Аустрија оваквим држањем намјерава да постигне двоје: прво, да Србију, која ју је само по њеном мишљењу изазвала, понизи, и друго, да концесије, које буде Србији дала, изгледају као плод аустријске милости и великодушности, а не као пошљедица притиска на Беч са стране Русије и осталих европских сила. На сваки начин, Аустрија и још нешто намјерава. Она хоће да избјегне свако мијешање трећег у спор између Србије и себе зато, да би Србију лакше могла обавезати. А то управо Русија неће. Бечка штампа подмјеће Русији неке скривене намјере као пошљедицу таквога њеног држања. У Бечу држе, да Русија хоће да концесије, које ће Србија можда добити, дођу од Аустрије преко руку великих европских сила, нарочито преко руку Русије у руке Србије, и онда ће руска дипломатија спасење Србије и помоћ, коју ће вјероватно добити, моћи да слави као своју заслугу.

Спор сада није више између Србије и Аустрије, јер Србија изјављује да од Аустрије нема ништа да тражи, већ између Аустрије и Русије с једне, и Аустрије и Енглеске, Француске, Русије и Италије с друге стране. Аустрија не жели да ријешење спора добије облик, као да је она морала силом, под притиском великих сила, ма и најнезнатније уступке чинити Србији и Црној Гори, већ да је она сама, од добре воље, учинила милост. Зато она тражи, да српска влада општи са Бечом непосредно, а не посредно, т. ј. преко другог.

Од држања Србије зависи, да ли ће Аустрија и у овоме формалном питању ликовати.

И Француска се изненађује

Због таквога дрскога држања Аустрије, и Француска је почела негодовати према Еренталу.

Париски Temps, који је до прије неколико дана с обзиром на конфликт аустриско-српски био готово друго издање Еренталовог „Фреденблата“ и „Н. Сл. Пресе“, у пошљедњем своме броју жестоко се наљутио на поступак Аустрије. Он је оптужује пред Европом и окривљује због дрске непомирљивости. Беч тражи од Србије, вели Temps, да пред Аустријом пане на кољена и преклиње за милост. Ако у Бечу намјеравају да Србе доведу до очајања и мирољубиву акцију Русије, Енглеске и Француске учине бесплодним, онда нека приме зато и одговорност. Аустрија је непрестано увјеравала Европу, да жели мир, и сад јој ето прилике, да буде дошљедња својим ријечима. Од Србије се не може ништа више захтјевати сад, кад је приправна да одустане од тражења земљишта и аутономије за Босну. Од Срба сад захтјевати, да и после тога одустајања даду изјаве о коректном држању и пријатељству, *значило би без нужде газити их ногама и изазивати*. Ако се мисли, као што у Бечу тврде, да су преговори између Аустрије и Србије њихова домаћа ствар, у коју се трећи не смије мијешати, тад треба нагласити, да *питање, које може да увуче*

иет великих сила у рат, није домаће питање. Аустрија је — завршава Temps — *данас једина одговорна, ако у Европи буде рата!*

Лекције Еренталу

И руски листови дају Еренталу оштре лекције. „Новоје Времја“ вели, да је анексијом Ерентал дао шамар цијелој Европи и да ова неће допустити, да се европска конференција састане да би само благословила Еренталов поступак.

„Бирж. Вједомости“ захтијевају, да Европа дадне Србији и Црној Гори међународно јемство за њихову економску независност.

„Свијет“ напада Европу, која чини притисак на српске државе, умјесто да натјера Аустрију на попуштање, јер је она прави кривац.

Црна Гора подстрекава

Берлински лист „Фосове Новине“ саопштава, да је са добро обавјештене стране добио извјештај, да Црна Гора подстрекава Србију на упорно и изазивачко држање према Аустрији! Лако је Црној Гори вршити такву улогу — вели тај лист — јер се она осјећа доста сигурна у своме планинском гнијезду.

Да богме да су овакве претпоставке злонамјерне. Србију не подстрекава нико други, до њена невоља и отимачка политика Аустрије.

Од кмета и бесједа

У младо-турскоме листу „Танину“, за који су и сами Младо-турци доказали да је купљен од Аустрије, његов уредник овако се распричао: Србија ни сама не зна шта хоће, т. ј. она зна, да никад неће добити, што жели. Па ипак она неће да батали политику граје, која пријети миру Европе. Срби се губу у сновима, јер њихове наде нису могу се претворити ни у новац, ни у земљиште. Турци су изгубили а не Срби. Србија тражи накнаду, а због чега? Србија увјерава Турску да не тражи ни Ново-Пазарски Санџак ни косовски вилајет. У осталом Срби не би лако могли ни сварити тај „мали залог“ Новопазарски Санџак неће бити испражњен з љубав лијепих очију српских. Шта се тиче дунавско-јадранске жељезнице, треба рећи, да о њој неке не воде бригу ни Србијанци, ни Црногорци. Њу ће градити Турска, а то, кад је буде воља. Тражење земљишта у Босни узалудно је, јер је Аустрија и сувише јака, а да би што дала.

Види се, ко говори кроз тај лист. Цариград одиста не!

Шта би Аустрија дала

Из Беча јављају, да би Аустрија дала Србији слободан извоз њених производа преко Босне и Херцеговине на Грузију и Далмацију.

Опет један аустријски маневар, да се Србија веже уз Аустрију, Црна Гора да не добије ништа и да се сасвијем одвоји од Србије.

Да, пустих жеља!

Може ли се Србија одрећи својих захтјева?

Претреса се питање у многим европским листовима, може ли се Србија, ма и за љубав одржања општега мира, одрећи својих захтјева, на име земљишта и аутономије за Босну и Херцеговину?

Народна Скупштина у Београду донијела је резолуцију, којом је речено, да ће Србија *чак и оружјем бити* приправна тражити да се преко Босне и Херцеговине споји са Црном Гором и да се анектованим српским покрајинама даде самоуправа. *Ако и Европа не ус-*

воји њ захтјев, онда ће спор иллати дријеши оружје.

Дема српским владама дошла је таза наредба од народа преко Народног Представништва. Оне од тога не би могле лако одустати, ако се би жељеле доћи у отворен сукоб са Скупштином и народом. Ако се Србија могла и одрећи, то би имало учинити само тако, да се ио спор преда суду великих сила али с тијем, да им се нагласи, да и евентуална њихова неповољна длука лако доведла српски народ у безизлазан положај. Напошљтку Србија и Црна Гора од Аустрије немају шта ни да траже. Банско питање није никако аустријско, ни аустријско-турско, већ европско. Тражити се нешто може само од европских сила које

Гасови поводом анексије

Бојкот још траје

Ако се одавно труби кроз бечке и руске листове, да је бојкот у Цариграду, ми смо тачно обавијестили да бојкот још траје и ни мало мањи је. Сада су и сами Арбанаси одлучно устали против бојкота, ражљушени због издаје Босне и Херцеговине.

Аустријски листови у Цариграду

Аустрија је за добре паре купила неке листове у Цариграду, те су се окомили са Србију и Црну Гору, одговорено следећи интересима Аустрије. Сада је покренут и аустријски лист „Османлиски Лојд“, који се највећим гласовима набације на српске и њима наклоњене државе.

Чак се и он буну

Комедија босанске владе са фамозном уставном анектом отворила је очи не само владиним Муслиманима, него и католицима. Против те анекте побунио се чак и Штадлеров „Hrvatski Dnevnik“. Он доноси чланак, у коме се буну противу таквог начина рада, критикујући маневрисања босанске владе. Он, између осталог, пише: „Ко је био на тој анкети? Заступника народних и вјерских група није било; учествовали нијесу анкети ни ти заступници разних културних струја... Влада је једноставно по свом жеићу изабрала неколико људи, у која она има повјерења и с њима се разговарала о „земаљским пословима“... Овај се лист буну још што влада није позвала представнике двију најачах организација, српску и муслиманску, и изражава се како се влада преварила у рачуну, ослањајући се на чланове анкете, јер будући сабор неће имати њих у већини.

Ухапшени у Земуну

Како нас из Земуне извјештавају, тамо су ухапшени четворица под сумњом, да су узели учешћа у антимилитаристичкој пропаганди. Каже се, да су при њима нађена писма и списи, који их тешко компромитују, а из говора њихових може се рећи да су били у тијесној вези са Клофачем.

Нашта то мирише?

Војничка диктатура у Хрватској

Бечка и пештанска штампа уби се доказујући како Србија својим разговорним држањем изазива и како се њено оружјање не може сносити, а међутијем ствар обратно стоји. „Grazier Tagespost“ доноси како је врховни заповједник генерал аустријске војске имао састанак са шефом њемачког генерал-штаба, на коме су донијели ратни план, по коме би почетком марта настао рат, а Београд био заузет за пет сати. Хрватске новине опет доносе изјаву једног њиховог вишег официра, који изјављује како ће у Босни и Хрватској бити проглашено ратно стање, те ће бити уведена војна диктатура и да је већ изабрана личност диктатора.

Па кад Аустрија не изазива и кад је тако мирољубива нашта онда све ово спремање? Вара се она љуто ако мисли да је толико лукава да може још обмањивати.

Чудне проијеле!

У пештанском сабору се расправљало питање о рекрутима. Том су приликом додирнуте и политичке прилике у Европи, а нарочито односи Србије и Аустрије. Тада је и предједник министарства Векерле проговорио о односима ових двију држава. Он је тада изабацио и ову глупост: „Наше државе при окупацији није било уперено против Србије... Одиста смијешно! Мучки приграбити двије најљепше земље, газећи чак и међу-

имају право да стање, створено анексијом, одобре или измјене. Према томе, Аустрија нема право захтијевати, да се Србија и Црна Гора сад одрекну нечега пред њом или Европом. Она има једино право, да се на будућој конференцији сила потписница Берл. Уговора покори одлуци њихове већине, да Србији и Црној Гори учини земљишне уступке, или да се не покори и да због тога дође у сукоб с њима, а не са Србијом и Ц. Гором. Србија и Црна Гора не могу сада давати никакве изјаве за унапријед у погледу њихових жеља, које би имале изнијети пред суд европских сила, ако се исти састане. Нека се суд састане, нека рјешава спорна питања, и његове одлуке биће за свакога обавезне.

народни споразум, па онда причати како се Србија буну безразложно, дрскост је достојна само Аустро-Угарске. Још је требало рећи како је Србија требала бити задовољна што и њу није иста судбина постигла, па да дрскост наше сусјетке буде потпунија.

Исељавање из Босне

У Босни и Херцеговини је силан притисак. Како су Муслимани видјели, да Турска тргује са њиховом отаџбином, то се спремају да напуштају своја прадједовска огњишта. То чине врло тешко, али налазе да им другог излаза нема.

Они су о томе извјестили надлежне у Цариграду, те је сада ријешено, да се од сада Босанци не расељавају у М. Азију, него у европску Турску, ради чега им у нашим крајевима траже погодна земљишта за насељавање.

Чим ће Аустрија ово исељавање правдати? — Од добра нико не бјега!

Анти-милитаристе

Крај велеиздајника, Аустрија је стала да чепа — анти-милитаристе. У Прагу још чаме они јадни подофицири, оптужени за против-војничке тежње, а сада се из Пула јавља: Јуче је овдје ухапшен на ратном броду „Хабсбург“ подофицир Антон Галди под сумњом, да је учествовао код анти-милитаристичке пропаганде. Подофицир се оптужује да је био у тијесној вези са анти-милитаристима у Прагу.

Дивна је земља ова Аустрија! У њој се војници међусобно пушкарају, буне се противу официра и стварају неке против-војничке организације, а грађани спремају велеиздајничке афере, буне се и уносе расуло! И Аустрија би још и друге да усрећи својом управом.

Поглед по свијету

Бечки парламент. У сриједу, 25. ов. м. састаје се бечки парламент, те се рачуна да ће међу првим предметима решавати о аустро-турском споразуму, који је већ у Цариграду потписан и има још да прође кроз парламенте. Како овај предмет не може доћи прије на дневни ред од 1. марта, то се држи, да ће се о његовој судбини решавати прије у оџманском парламенту, у Цариграду.

Избори у Италији. Сјутра се врше у Италији избори за комору. За данашње политичке прилике они су од врло великог значаја, јер од њиховог резултата зависи не само унутрашња него и спољна политика Италије. Они ће одлучити хоће ли и даље остати Титони или ће политика, којој је он представник, бити измијењена. Значај ових избора је толико већи за нас Србе, што највише изглед има за побједу народна странка, која је по своме програму противу Аустро-Угарске, а по симпатијама је на страни нас Срба. Зато ћемо причекати на свршетак ове изборне борбе, која се са највећим агитацијама од стране народне странке води, те о резултату проговорити нарочито.

Словенство

Пристиупио Србима. Чувени бугарски војвода из Гостивара Николи Паневић приступио је сада Србима изјављујући, да је био у заблуди радећи за бугарску ствар.

Противу Ћирилице. Влада у Хрватској и Славонији забранила је употребу Ћирилице по школама, али консисторија у Плашком устала је противу тога и деманстрирала, задржавајући status quo, те је позвала свештенство своје дијецезе, катихете по школама и повјеренике на испитима, да поступају као и до сад т. ј. да проводе Ћирилицу. То је учинила и консисторија у Пакрацу.

лаши покојници

† Филип — Сјеро — Пламенац

У недјељу 18. овог мјесеца на дан пореба дичног црногорског јунака Филипа — Сјера — Пламенаца, који је извршен у Јетрограду, одржано је покајање истоме, његовом родном мјесту Бољевићима. Поменутог дана стигле су у великом броју покајнице у Бољевиће из црмичке цркви као и из других разних мјеста. Пред саборном црквом св. Јована намјештен је био сто застрт црним, на којем је положен био скупочени вијенац, а на истом слика покојникова, над којом су покајнице вршиле народне обичаје као да је ту положено било мртво тијело покојниково.

Пошто је одржана заупокојена служба и парастос у саборној цркви покојном Филипу, народ је изашао пред цркву, гдје је такође било много свијета који није могао стати у цркви. Ту је дијелено кољиво, а иза тога са виднога мјеста проговорили су: г. Антоније Бранковић, пилонирски потпоручник, који је својим говором врло лијепо и вјерно осликао целокупни рад и живот покојникова; г. Јован Петричевић, артиљериски потпоручник, о витешким успјесима и сјајним примјерима из покојникова ратовања, које је врло вјешто окарактерисао; г. Благо Лекић, матурант, изнесећи своје дивне рефлексije, које се заиста данас и могу појавити приликом смрти једног ратника као што је био пок. Филип.

Покојников синовац, г. Јован С. Пламенац, министар просвјете и цркв. послова, који је по народном обичају и спремио ово, сваке похвале достојно, покајање, пошто покојни Филип није имао од срца породе, — примио је приликом ове жалости многа писмена, лична и телеграфска саучешћа.

По свршетку покајања, исти се срдечно захвалио покајницама, које су се тад почеле разилазити ожалостене за покојним Филипом, који је особито сада могао у многоме користи допринијети својему народу својима ријетким витешким врлинама, — истичући му исте, и износићи витешка дјела која ће се трајно помињати и млађему нараштају као узор служби.

† Командир Мило С. Мартиновић

Приликом смрти командира Мила С. Мартиновића проговорили смо, на брзу руку, неколико ријечи, а како је покојник својим животом и радом заслужио сваку пажњу, то раније напис допуњујемо накнадним информацијама.

Покојник је син, по јунаштву познатог, капетана гарде Сава М. Мартиновића, који је вјерно служио три Господара Црне Горе: Владика Петра II., Књаза Данила I., и Књаза Николу I. Сава Матов се видео, као јунак, показао у чувеном затвору под Острогом, на кули Ђуришића и у многим нашим ратовима са Турском, чему су свједок, поред осталог, и српске гусле, које му јуначко срце величају и име спомињу. Оставио је иза себе достојне му синове.

Командир Мило, учио је војне школе у Аустрији, гдје је служио као артиљериски официр све до испред нашег рата са Турском, али га је жеља за отаџбином довела у Црну Гору. У цијелим

ратовима покојник је учествовао као артиљериски официр, те је својим знањем, прегалаштвом и јунаштвом, много користио црногорском оружју.

По свршетку наших ратова са Турском, као школован официр, којих је у оно вријеме било врло мало, командир Мило је неуморно радио у Министарству Војном на уређењу наше војске. Какав је био командир Мило, најбоље се види из ријечи његовог дугогодишњег министра Г. Војводе И. Пламенаца, које је изговорио над смртним одром његовим. Ево тих ријечи:

„Еј Мило, Мило, ти си самном доста јада видео и са великим трудом заслужио кору хљеба државнога — просто ти било: кад смо ја и ти служили, онда не питасмо колико часова радисмо, него смо радили и дању и ноћу; онда државна каса мало имаше пара, а Бог ме и мало способних служитеља Господаревих; ми се нијесмо мучили, да се обогатимо, већ једино да што користимо Господару и народу, али си вазда говорио: да не жалиш труда ма нека буде корисно за Господара и отаџбину. Збогом Мило, мој друже, лака ти црна земља у коју се спремаш!“

За његове ратне заслуге китила му је јуначке прси „Обилића медаља“ а такође за ове и доцнији плодни рад његов на уређењу војске много наших и страних ордена.

Сада, кала су нашем Господару и домовини потребни јунаци, спремни и искусни официри, да се непријатељу што боље покаже сила славом увјенчаног црногорског оружја, командира Мила нема међу живима. Његово стручно знање, ратно искуство, његов патриотизам, који вазда, па и у његовој болести, видно испуњаваше много би користило црногорској војсци. За његов поштен и јуначки рад добио је командир Мило признање од свога Узвишеног Господара и Његових Синова у телеграфским изјавама саучешћа његовој породици приликом смрти његове.

Колико је поштован командир Мило видјело се, у многобројним посјетама за вријеме боловања од стране г. г. министара, осталог чиновништва и цетињског грађанства, али се најсјајније видјело, колико је уживао љубави и поштовања народа у величанственој пратњи на дан погреб, од стране цетињског становништва свију сталежа, и народа из околине. Нека му је лака земља.

ПРИВРЕДА

Успјешно гајење свиња. Ни једној домаћој животињи није потребна тако бржљива нега као свињету. Али ова нега није тако тешка ствар, јер свињету треба давати само оно, што му по природи припада. Живот наших свиња је обично врло неприродан, зато често слабо успјевају, радо се побољшавају и више их угине него ли свих других животиња. Болесне свиње тешко је са успјехом лијечити. Зато је важније пазити на то, да се у опште не разболу, а то није тешко постићи при разумној нези.

Свињче је чиста животиња; воли чистоту, чист ваздух и свјетлост, и успјева само тамо, гдје има услова за то. Свињчету је по природи потребно кретање по полу и ријење у земљи. Разуман дома-

ћин даће му дакле прилике да може задовољити овај свој природан нагон. Ако му је стаја чисто, ако има суво и чисто лежиште, то ће балегети и мокрити увијек на мјесту, гдје обично не лежи. Ако се ипак у свињској стаји задржава мокраћа и нема нигдје сувог и чистог мјеста онда је свињче приморано ваљати се у нечистоћи, због чега се окаља и постане нечисто и подвргнуто разним болестима.

Свињче врло нагло расте, али његов узраст не смије нас варати. Докле женка није стара бар 9 мјесеца, не смије да се пушта под нераста, јер смије да се опрасти тек онда, кад наврши једну годину. Одвише млада крмача опраси само мало прасади и то закржљалих, а и њих не може исхранити, пошто се мљечне жлезде не развијају прије једне године. Према томе, крмачице, које постану одвише рано супрасне, немају довољно млијека.

Парење домаћих животињах у међусобном сродству увијек је штетно, а најшкљивије је свињама. Оно се брзо свети. Пошљедице парења у сродству јесу: неразвијена, мршава и слабуњава прасад, прасад која се често без длаке роде, болешљива прасад, т. ј. прасад, која имају падајућу болест, прасад којој ушљед обамрлости отпадају репови и т. д.

Ако има у селу само један нераст, то је сав подмладак свиња у том селу у сродству; све крмачице и сви млади нерастиви полусестре су или полубраћа, и пошље 9—12 мјесеца, кад се овај пород почне употребљавати за приплод, врло ће се лако десити, да нераст оплоди своју сестру. Пошљедице томе, као што смо видјели, врло су рђаве и узрок су што прасад не успјевају. Зато се ваља побригати, да је нераст увијек потпуно туђе крви.

Младу прасад преба чувати од назеба; али је ипак не ваља разњежавати. Нека особита топлота није потребна младим прасцима; штетна им је ипак свака промаја. Опасно је за прасад лежање до хладног дуvara. Стајски дувари морају дакле на унутрашњој страни бити обложени даскама.

При повољном времену имају се млада прасад пуштати у поље, те да се могу по вољи кретати. Побригати се ваља при томе за какво мјесто, гдје могу да рију у земљи. И у стаји ваља да имају пијеска. Пијесак им треба метнути у једно ниско ограђено мјесто у ћошку стајском.

Млада прасад могу успјевати само у сувој, чистој и видној стаји. У мрачним, влажним и загушљивим стајама разбољевају се прасци од разних болести. Ако прасад добију чајаву боју дакле, ако почну мршавити, ако су крастава и т. д. то је обично томе узрок рђава стаја.

Младу прасад ваља навикнути на сирову храну. Љети нека им се даје зелена, а зими сува пића. Никад не ваља свињама у опште, а нарочито прасцима, давати одвише много куване хране. Хранити свиње само куваном храном врло је штетно, јер слаби органе за варење. Свиње постану пра таквој храни осјетљивије и наклоне болестима.

Свињче је свеждер, једе сваку храну, како биљну тако и животињску, а поред тога и земљу. Ако желимо да остане здраво и да добро напредује, треба да

добје ове хране у потребној сразмјери. Помије, које садрже остатке куваног меса, каткад и нешто животињске крви, а помијешане су с каквом другом биљном храном, врло добро пријају свињама као промјена у храни.

Свиње ваља пуштати и на пашу, на опрашено поље, гдје налазе разне бубе у инсекте. Поред тога имају и кретања, те уживају у чистом ваздуху.

Љети треба давати свињама прилике да се купају у води. Свињче је животиња баруштина, и у колико више може уживати у приликама које су за њих створене, у толико ће се и боље развијати и у толико ће мање бити подвргнуто болестима, и ако су најзад и разболи, лакше ће пребољети.

Дневне новости

Господар код Нашљедника. Како смо саопштили у ванредноме издању, Његово Краљ. Височанство Књаз Господар вратио се у сриједу по подне са Ријеке на Цетиње. Господар је одсио код Њ. Кр. В. Књаза Престолонашљедника. У Новоме Двору вршена су у току минула три дана савјетовања са министрима и многим угледним личностима.

На вечери у Двору. Синоћ су имали част бити позвани на вечеру у Новом Двору код Господара и Престолонашљедника г. Јово Поповић, начелник пошта и телеграфа, и г. Јован Матановић, глав. секретар Државног Савјета.

Чај у Новом Двору. Њихова Кр. Височанства Престолонашљедник и Престолонашљедниковица дали су синоћ послје вечере у своме Двору чај за више званица. Позвани су били од дипломата: француски посланик, турски посланик са обадва секретара, талијански посланик са госпођом, српски отправник са госпођом, руски отправник и бугарски отправник. Од домаћих лица на чају су били: г. бригадир Ј. Вукотић, начелник министр. иностр. дјела г. Рамадановић, г. Ј. Поповић, г. Ј. Матановић, и господа која су при Двору на служби.

Био на Ријеци. Његово Краљ. Височанство Књаз Престолонашљедник био је синоћ отпутовао на Ријеку, гдје се налазе Књагиња Мајка и Књагињице Ксенија и Вјера, па се отуда јутрос поново вратио на Цетиње.

Отпутовао у Беч. Енглески отправник послова г. Орели отпутовао је у уторак у Беч, откуда се данас или сјутра враћа на Цетиње.

Историја српског народа. Д-р Станоје Станојевић написао је и

ПОДЛИСТАК

Болеслав

од Максима Горког

превео: Глиго Н. Пејановић

(Свршетак)

— Не.... напротив, бих његов одговор....

— Како?

— Ох, колико сам луда! Извините, погрешно сам се изразила. Сад није говор о мени, него о једној мојој пријатељици.... т. ј. није једна пријатељица, него једна познаница. Не може писати он исти.... јер има једну вјереницу.... као ја Тереза, имам једног....

Погледам је, њено лице показиваше израз стидљивости, прсти јој дрхтају; бупаше.... учини ми се, да би погодио и рекох јој:

— Слушајте госпођице, све оно што ми говорите о Терези, Болеславу и т. д. пије истина.... Ви лажете — ни мање ни више. Овдје код мене, немате шта чипити.... а мени није воља продужити наш одношај.... јесте ли разумјели?

Видјех да бијаше обузета неким страхом; погрешно као жар, сва се стресе, помичући комично усне, као да је хтјела изговорити нешто што јој тешко бијаше учинити.

По, међутим ни сам не бијаш чистоту, сумњајући да ли сам прозreo њене намјере.

— Господице!.... продера се напошљетку, али доцније, дајући неки знак руком, окрену леђа и оде.

Остадох ту са непријатним осјећајем у души и чух је гдје јако зупну вратима. — Без сумње, бијаше се наљутила. Промислих мало и одлучих се поћи код ње, да је позovem и напишем јој све што би захтјевао. — Бијаше ми тешко заиста.... али....

Дјем у њену собу и видјех је гдје сједи крај стола. падактила се па њ и главу сти-ска рукама. —

Кад долазим овдје са мојом причом не могу а да се не осјетим некако ганут као да ме нешто стеже за срце.

— Слушајте, — рекох јој, — ви....

Она одједанпут устаде, приђе к мени са свјетлим очима и положи ми обје руке на рамена....

— Дакле шта је! — поче мухлати са њеним дебелим нагласком. Дакле?... А ви?... Шта вас се тиче све ово?... Кошта ли вас много, да напишете неколико редака?... Јест, имате изглед тако лијепо — Дакле Болеслав не постоји, као што не постоји ни Тереза!.... Нема никога, ни Болеслава ни Терезе, само сам ја сама! — Дакле шта имате да ми речете?

— Извините! рекох јој оглућу од њених ријечи. — Дакле, дакле, овај Болеслав не постоји никако?

— Не, не постоји. На шта је?

— Ни Тереза не постоји?

— Не! То јест, ја сам Тереза.

Разумијех мање него прије. Гледах је са разочараним очима, покушавајући да погодим које је од нас двоје сузудаст. Међутим она се похвати њеноме столу, отвори фијоку, потражи нешто и дође к мени носећи у руци један лист хартије и настави:

— Пошто нијесте хтјели написати једно друго писмо, а ви узмите ово што сте ми раније написали. Друге особе, милостивије од вас, учинеће ми оно што сам узалуд тражила.

Бијаше баш истина! — Она држаше у руци писмо, које бијаш написао за Болеслава.

— Саушајте, Терезо! Кажите ми, зашто хоћете, да други пишу писма за вас, кад ви пећете да их упућујете.

— Гдје да их упућујем?

— Али, до ђавола, томе Болеславу, нашем вјеренику!

— Ма када и не постоји!

Баш пишта не разумјех. Још ми бијаше остало да је наупећ, пак да је од мене отјерам.

Али у толико, поче се јасније објашњавати.

— Дакле.... упријебена. Баш је истина, да не постоји! — И учини покрет рукама, као не схватајући зашто не постоји.

— Али ја хоћу да он постоји, разумје-

те ли? — настави она. — Зар нијесам људско биће као и сви остали? Разумијем.... знам ко сам.... али на крају, не чиним никога упреду пишући му!

— Извините.... Али кога пишете?

— Болеславу — промуца она.

— И поново!... Али кад сте казали баш сада да не постоји,

— Ох!... Боже мој! — Добро, што ми је тиче ако он постоји или не. — Истина саде, није нико.... али ја замислих да имам једног Болеслава, ако му пишем значи као да постоји. А ја, ја сам Тереза.... Он ми одговара а ја поново њему....

Разумје напошљетку, али вам не знам казати, колико сам остао поремећен. Бијаше ме стид и осјећах као неки физички бол. И тако, на два корака од мене живљаше једно несретно људско створење, које немаше никога што јој би указао и мало наклоности.... И ово људско биће бијаше само измислило једног пријатеља, једног заручника.

— Кад сте ми писали ово писмо, замислила сам једну другу особу, да ми га прочита, и у току тог читања, замислила сам да тај Болеслав одиста постоји. Сад ја молим да ми се напише Болеславов одговор његовој Терези — т. ј. мени. А кад ово писмо буде написано и прочитано ми, онда ћу бити скоро увјерена да.... Болеслав одиста постоји и, захваљујући томе убојењу, живот ми пеће изгледати тако тежак и жалостан.

још прошле године издао Историју српског народа. На ову књигу је унапријед купљена претплата, па су се на њу многи претплатили и из Црне Горе, али ни до данас не добише унапријед плаћену књигу. То је принудило неколико претплатника, да се на нас обрате са молбом, да издавача ове књиге потсјетимо на дужност, „јер — веле они — није ни право ни лијепо да књигу унапријед платимо, а да је не добијемо, нити у опште да знамо зашто нам се не шаље. Издавачу и писцу такав поступак нека служи на част, али им је дужност била да строжијег рачуна воде о томе, пошто оваквим некоректностима убијају у опште српску књигу, уносећи код читаоца неповјерење према претплати и писцима и издавачима“. О књизи се у осталом стручна критика изразила врло неповољно.

Ванредно издање. Колико је велико интересовање у пријестоници за најновије вијести и догађаје, показало се тијем, што је ванредни број „Цет. Вјесника“, који је изишао у четвртак, био просто разграбљен. Лист је био изишао око 5 час. по подне, а око 7. час. већ се нигдје није могао купити. Читаоцима обраћамо пажњу, да се лист може на број купити у кафани М. Турчића и у Књижарници П. Калужеровића.

Најновије вијести

Ратно расположење у Србији

Како из Биограда јављају, тамо се ратно расположење појавило јаче него је прошле јесени било и обухватило је цео народ, па и оне који су мирољубиви били.

Страни добровољци

Одбору за народну одбрану у Србији до сада се пријавило добровољаца: из Италије 6 хиљада; из Француске 5 хиљада; и из Енглеске 2 хиљаде. А гдје су из Русије 50 хиљада, Америке и са других српских страна!

„Српске“ чете у Аустрији

„Нова Слободна Преса“ износи како је у Биограду држана тајна сједница народне одбране, на којој је ријешено да се српски четници изашиљу у Аустро-Угарску и да тамо изврше атентате на угледне личности.

Тако и би, јер ја сам од тада почео писати два пута недељно писма Терезина Болеславу и Болеслављев одговор Терези; вјерујте, та су писма била написана тако, да она, слушајући читање истих, јечаше — или боље рећи паричаше њеним подмуклим пагласком. У замјену моје услуге, она ми је бесцатно криле кошуље, чаране и остало.

Три мјесеца послје овог догађаја, она би оптужена — не знам поводом чега, те ушљед те оптужбе и осуђена на затвор. — Сада ће можда већ бити и умрла.

Студент сресе пепео с његове цигарете, замисли се и погледа к пепелу и настави:

— Да!... Што је човјек више горчине искусио, тим је већа његова појада за слаткиш. Али ми, упорни у наше старе врлине, то не разумјемо и чешиће пута гледамо нашега ближњег кроз прапину наше непорочности. А то је ствар врло округла и будаласта.

— Ми говоримо: овај је свијет пропао. Али што значи ово: „свијет пропао“?... Прије свега то су људска сторења као и ми; имају исте кости, исто крв, исто место, исте жиле као наше. Ово пам се понавља свакодневно, од вјекова на вјекове! — Али не говоримо више! — То су ствари тако старе, тако искварене, о којима не треба говорити... Из ког узрока?...

„Чешко Слово“ поводом овога доноси чланак посланика Клофаца, у коме износи како су ти четници стигли у Праг и у друга чешка мјеста, али да нијесу из Биограда, него из Беча. То, вели он, и нијесу српски четници, него плаћене креатуре и изазивачи полиције аустриске.

Из Љубљане јављају, да тих „четника“ и тамо има.

Каквим се још средствима Аустрија неће служити да што више упропасти Словене!

Попубна у Варадину

Познато је како су путници из Новог Сада причали како се у Варадину чује пушкарања и да у град није због тога нико пуштен, те се држало да је тамо избила војничка побуна. Тај се глас потврђује и ова побуна објашњава. Ствар је у овоме: Командант, по народности Мађар, издао је једном официру, Чеху, на мађарском језику наредбу. Официр је одговорио да он, као Чех, не мора знати мађарски, ушљед чега се између њих изроди препирка и командант издаде револвер и убије официра. Војници Чеси се побунеше, те наста између њих и војника Мађара пушкарање, због чега је град затворен како би се побуна што прије угушила.

Ратни проглас

Одбор за народну одбрану упутио је проглас на све добровољце, у коме им наговјешћава да је рат на прагу, те да буду приправни.

Проглас се завршава овим ријечима:

Будите спремни на први позив, кад вас домовина зовне, да се латите пушке и да пођете на своје мјесто. Већ вас сјутра тај позив може стићи. Вријеме је озбиљно, а погибао пријети, да непријатељ пређе преко нашега прага. Спавајте отвореним очима и пушком у руци, да сваки час будете спремни притећи у помоћ домовини, која је у опасности.

Главни командант војске

Мађарски листови јављају, да ће у случају рата аустриско-српског врховни командант операционе аустриске војске бити генерал коњички Вилим Клобучар, главни заповједник угарско-хрватског домобранства, Личанин по рођењу.

Допис из Подгорице

— Пјевачко Друш. „Бранко“ и забаве у нашем мјесту —
Подгорица, 10. фебруара 1909.

У току прошлих мјесеца имали смо у Подгорици за кратко вријеме три лијепе забаве, захваљујући удобности просторија, које су у ту сврху удешене у основној школи заузимањем и трошком Општинске Управе поводом тридесетогодишњице ослобођења Зете, а које ће служити и за у будуће прилике, пошто је начињена нарочита стална позорница, а двије учioniце, које су састављене у једну пространу салу, дијелиће помична преграда.

Прва забава, која је била приређена на дан реченог прославе, 27. јануара, свакога је задовољила, те је до сад била једина те врсте у Подгорици. Материјални успех исте био је такође лијеп, у прилог нашем Црвеном Крсту. То је забаву приредило прославни одбор у јединици са пјевачким друштвом „Бранком“, које је у томе узело нарочитог учешћа.

Другу и трећу забаву приредило је само друштво „Бранко“ и то једну на Срећење 2. фебруара, као на дан своје славе, а у корист друштвеног фонда, а другу у очи поклада, 7. фебруара, у корист мјесне сиротиње. — Обије су такође лијепе испале, ма да извјесни дио г. г. грађана, особито ову посљедњу, није удостојио својим присуством. — Та је посљедња забава била више као неко сијело, јер је иза кратког програма на позорници, шљедовала игра томбуле, а за тијем су се на лутрији изигравали дарови, које је био поклонио друштвени предсједник, г. Милан Рамадановић, у прилог сиротињи. Бруто приход од забаве с лутријом био је 172 круне, од које је своте подијељено сиромашним

породицама на покладе, 120 круна, ако чиста добит. — То је вриједно забиљежити, да се види како пјевачко друштво „Бранко“, не руководе никакве егзистичке наміјере, већ да је оно и пријатељ сиромашних.

Кад је већ ријеч о пјевачком друштву „Бранко“ треба напоменути и то, да је оно по обичају као сваке године, на дан своје славе, 2. фебруара, давало парастос својим упокојеним члановима у обд. парохјалној цркви св. Георгија, иза чега је било сјечење колача у стану друштвеном.

Том приликом уписали су се за чланове добротворе истог друштва, г. г. Дуња Б. Марковић, Стака С. Чубрановић, свештеник Душан Петровић, управитељ царинарнице Андрија Поповић, Перо Станић, Јако Чубрановић, д-р Садик Стрић и Н. Кокошевић из Скадра, а за утемељача: управитељ гимназије, г. Михаило Буквић, што је доказ да друштво наилази на добар одзив код нашег грађанства.

Пошто је друштвени предсједник г. М. Рамадановић премјештен са службом на Цетиње, то му је друштво из поштовања приредило банкет на дан 1. фебруара у вече, у хотелу „Обилић“, те су истоме присуствовали сем друштвених чланова и г. г. Стево Вујановић, новонаименовани вршиоц дужности начелника Министарства Унутрашњих Дјела, предсједник општине г. Станко Марковић, шеф полиције г. кап. А. Ненезић и писар Обл. Управе г. А. Мрчарица, те је том приликом пало лијених здравица.

Оволико за данас.

X.

Народно здравље

Цигарице и неки занати. — Иза запата и послона, у којима радник мора доћи у додир с каквим отровом. Тако и пр. молери, лакирери и бојарије имају посла с разним отровним бојама, лопчари и керамичари с отровним смесама и глазурама, штампари и слагачи са оловом, војари са арсеном и т. д. У свима тим запатима најпрече је, да се радник чисто држи и често пере. Нарочито ваља да pazi на чистоћу руку, како му отров с њих не би доспјео у уста. Стога се таквим радницима строго забрањује да за вријеме рада или ма и послје рада неоправних руку једу. Још тежа је погрешка радника ако сваки час пуши. Нечистијим рукама прави цигарицу; нечистијим рукама је сваки час прихвата и устима приноси; не бира, гдје ће је оставити, да руке за рад ослободи: — па у моме се лако десити прилика, да цигарицом отров у себе унесе. С тога је таквим радницима опасније за вријеме посла пушити, него јести

Цигарице и пиће. — У једној фабрици-цистари израђено је за једну годину дава 23 милиона цигарица. Од тога броја долазило је на једног радника:

	највише	најмање	просечно
који пије	880.000	650.000	760.269
који не пије	800.000	746.000	765.400

Шта је се, дакле, повлакује да радници, који не пију више цигарице.

Ковачи. Ковачки је занат тежак. Замахивати тежким маљем и чекићем и препосити уснајано гнојље из ватре на паковањ — није лака ствар. Грбача, пуца, а рекао би руке се откидеше. С тога ковачи често пате од уминутих леђа и сисјевана у рукама. — Све тога се уз тежке напоре а уграј ватре често и озноје, па ту је онда прилика да се расхладе и оболе. С тога радници тога запата често страдају од реуматизма и од разних пулхних болести. — Најпошљивије украј ејаја и јаре од ватре често и очи страдају. Каци се запале и набубре, а само око засквари. По гдјекада скочи и нарица и оштети радника. Да се од свега тога колико-толико сачувају, ваља да си обазрив. Слаба, крхљка и билија дјеца не дају се на ковачки занат. Рад и напаса много чине, да и тежи посао радника не сатре: — да га чак и не премори. Не пресили! — прво је правилно при тежим пословима, и колико год желити, да што више свршиш, толико лази, да очуваш снагу за сјутрашњи дан, јер ти је и за сјутра потребна. Кадгод ти пије баш права потреба, да си уз ватру, злочи се не! — И на то pazi, да се зими свлонии, гдје те при отварању врата неће хладноћа бити. Ако нема друге помоћи спреми бар за тај случај огртач и огрин га док се замореш и ознојеш одморити.

ИЗ БИЈЕЛА СВИЈЕТА

Против алкохолних пића у Енглеској. Како се у Енглеској веома много троше алкохолна пића, то је енглеска влада издала строг закон, те ће у току 14 година бити затворено 30.000 гостиона и ракијашница. Израчунао је, да се у Енглеској на 32¹/₂ милијуна становника, потроши 3¹/₂ милијарде круна разних пића. Радничке породице потроше годишње попречно 400 круна само за алкохол. Ради тога су се мјеродавни фактори који гледају у будућност, почели старати да томе алу стану на пут, јер алкохол упропаштају људе. Против овог закона устали су сви они који алкохол производе и продају.

Грозно уморство. Јављају из Дрезда (Дражана) у Њемачкој, да је у граду Дохни откривен ових дана грозан злочин. Дјеца, која се топила на почићу Меллицу, наишла су на један велики окрвављени пакет. Олмах су то казали неким људима, које су прво угледали, а они ствар пријаве полицији. Када полиција отворила пакет, нашла је њему мртво женско тијело без главе, преломљеним рукама и ногама. Пошто нема главе, није се могло до сада пренаћи, ко је та уморена женска. Полиција се са великом ревношћу дала у потицају за извршиоцем овога злочина, но до сада јој није пошло за руком, да злочин принађе.

Стар рудник. У Коиналу, у Малазији, открити је рудник живе, у којем су радили Фрихи још прије 3000 година. У једној је галерији нађено 50 кошту са рударским алатом. У руднику и данас имаде много живине руде.

Исељавање у Америку опет расте. Како из Њујорка јављају, исељавање из Угарске у Америку отпочело је јаче расте. Отишло је прошле недеље само из Угарске три хиљаде двије стотине седамдесет и двије особе. Од тих је 965 Мађара, 1136 Словака, 473 Њемца, 511 Срба и Хрвата, (највећим дијелом Хрвата) и 187 Румуна. Ова сеоба у Америку тим је судбоноснија, што се тамо прилика још нијесу побољшале и што је тамо већ грдан број радника, који не могу да нађу никакву посла ни зараде. Сави радника, који су без зараде, одржао је ових дана своју генералнукупштину. На њој је указано на јадно стање грдног броја радника, који су без икакве зараде. Претресана су два приједлога. По једном државу треба обавезати, да нађе посла и зараде свима, који су без посла. Други приједлог иде за тим, да се државном помоћу створе фармови за раднике без посла. Уједно да држава обавијести оне, који мисле да се доселе у Америку, о јадним радничким приликама у њој, те да не срљају у своју пропаст, долазећи у Америку.

Најмања држава на свијету. Мале државе републике Сан-Марино и Андора и књажевина Монако биле су нам до сада познате као најмање. Црна Гора је према овим државама велика сила. Али нијесмо знали да има још мањих држава. Тако уз варош Ахен и у близини белгиског Лијежа лежи мјесто Моресне. Ова општина има 550 хектара простора и 2800 становника. Она је од 1815. независна земљиште. Има независну владу, градског начелника и десет одборника. Сваки становник плаће само по 6 круна годишње порезе. — Од ове државе још је мања она на шпанолској висоравни у јужној Француској. Грађани ове најмање државе су неколико мајданских радника и чета чобана. Државицом управља општински одбор. Раније се овај одбор занимао питањем, под чију власт управо потпадају? Ну на ово нико није умио одговорити. Трећа тако мала државица је Val de Viltino. — Има око 3000 становника, који у 6 села живе. Намају ни полицију, ни владе, ни чиновника. Са државицом управља поп по свом нахођењу. Становници поглавито праве ђумур. Овај ђумур без царине извозе за Италију и Аустро-Угарску.

ЈАВНА ЗАХВАЛА

Сматрам за пријатну дужност да и овим путем изјавим моју најдубљу захвалност, свим својим пријатељима и познаницима, као и поштованом грађанству подгоричком, на вазда указиваној ми љубави и срдачном испраћају приликом мога одласка из Подгорице, с увјерењем да ћу се увијек сјетати радо мог дугогодишњег боравка међу њима.

Цетиње, 18. фебр. 1909.

Милан Рамадановић
секретар мин. унутр. дјела

ПОЗИВ

на упис

III кола акција Прве Никшићске Штедионице

На основу решења IX редовне главне скупштине акционара Прве Никшићске Штедионице одржане 30. јануара 1909. године, отвара се почев од 2. фебруара 1909. године.

Упис на III коло од 2000 акција по 100 круна

При упису полаже се на име уписанине по 1 круна од сваке уписане акције. Уплата се врши по степено у недељним обрлоима I по 50 пара рачунајући од 1. јануара 1909. год.

Упис се врши сваког радног дана код Прве Никшићске Штедионице у Никшићу и њених филијала у Шавнику и Великом.

Уписнику и уплату треба слати поштомском упутницом или полагати за рачун Штедионице мјесним новчаним заводима.

Никшић, 31. јануара 1909. год.

Прва Никшићска Штедионица